

Ki Tisa. B (Exodus 30:11 – 34:35)

3 maart 2014 / 21 Adar 5773

Exodus 30: 17-21

Vertaling: Naardense Bijbel

Thema: Transparantie

Inleiding

Gisteren was in de synagoge aan de orde de sidra Ki Tiessa. En die kwamen we ook vorig jaar al tegen in één van de eerste LTE-diensten. Toen hebben we stilgestaan bij de eerste verzen, vers 11-16, over hoe het volk ongestraft geteld kan worden; nu heb ik gekozen voor het directe vervolg: de plaats en functie van het wasbekken.

Je weet van tevoren niet waar je aan begint. Je begint bij elke Sidra maar aan een draadje te trekken en dan zie je wel wat er allemaal meekomt. Dat was deze keer helaas een bijna onontwarbare kluit. Ik had de neiging het draadje gelijk los te laten en naar een volgend gedeelte te gaan; maar dat is ook zo flauw. De commentaren zijn zeer summier en vliegen ook nog alle kanten op; vooral de christelijke.

Voor wie het plaatje niet meer zo goed voor ogen heeft: op vrijwel alle tekeningen van de tabernakel kom je, als je door de omheining bent binnengekomen, in rechte lijn eerst langs het brandofferaltaar, dan langs het wasbekken, en dan bij de deur naar het heilige waar (van rechts naar links) de tafel van de toonbroden, het reukofferaltaar en de menora staan.

In vrijwel alle christelijke commentaren wordt dat zó verbonden dat het brandofferaltaar ons op Jezus en zijn offer wijst; dat het wasbekken wijst op het reinigende water van de doop; de deur naar het heilige is in de pinksterkringen de Geestesdoop; en zo kom je dan binnen in de hemelse wereld. Tegelijk wordt het wasbekken ook een afschaduwing genoemd van de glazen zee voor Gods troon (zoals bijvoorbeeld omschreven in Openbaringen); maar dan staat het water niet voor doop maar voor volkerenzee, of voor zee van de geschiedenis; óf moet het verwijzen naar de doortocht door de Rode Zee. Allemaal nogal verwarrend, onbevredigend en vooral: kort door de bocht.

Lees je dan Joodse commentaren dan wordt gezegd dat het water van het wasbekken niet te maken heeft met reiniging maar met *wijding*. Hoe verbind je dát met de glazen zee voor Gods troon? En als je er dan op een gegeven moment achter komt dat het wasbekken op die tekeningen van de tabernakel helemaal op de verkeerde plaats staat...

Daar gaan we weer.... In de laatste van deze eerste serie LTE.

Als aanvangstekst nu Exodus 30: 17 en 18 – we gebruiken vanmiddag de Naardense Bijbel:

Dan spreekt de Ene tot Mozes en zegt: maken zul je een bekken van koper voor de wassing; plaatsgeven zul je dat tussen de tent van de samenkomst en het altaar, en geven zul je daarin: water.

Laten we ons eerst weer even realiseren waar deze woorden van Exodus 30 klinken. We zijn nog steeds op de berg, in de wolk! 'Klim hierheen op naar Mij', had God gezegd in Exodus 24. Mozes klom op, moest toen nog zes dagen wachten; en toen ging hij binnen in de Wolk. En hij is hier dus nog steeds in gesprek - in hemelse sfeer - met de HERE God die hem de hele Misjkan, de hele Woning toont; als een model, een hologram; een paradigma, zeiden we de vorige keer met de Septuagint. Of misschien zag Mozes ook wel de hemelse Troon zelf van de HERE God. 'Bouw die na', zo werd gezegd. Met jouw aardse materialen, met jouw kleuren, enzovoort.

En hij heeft inmiddels de instructies gekregen voor de bouw van de ark, de tafel met de toonbroden, de menora, de Woning zelf, het brandofferaltaar, de voorhof, de priesterkleding, de inwijding van de priesters en het reukofferaltaar. De hele tabernakel is hiermee in principe beschreven, is hiermee af. Al die genoemde elementen zullen heilig zijn en mensen direct met God verbinden.

Maar dan, als één van de laatste dingen, - bijna in de sfeer van 'o ja, ik zou het bijna vergeten' - klinkt nog een instructie voor de bouw van een wasbekken. En juist dit wasbekken zou dan - als we de tekst die we daarnet hebben gelezen moeten geloven - ongeveer in het centrum van de eredienst in de voorhof komen te staan, namelijk tussen het brandofferaltaar en de ingang naar het Heilige. Terwijl nu juist dit wasbekken een element is, dat - zoals we horen - als enige *niet* direct met God verbindt, *niet* direct voor de dienst aan God is, maar bestemd is voor de priesters *ter voorbereiding op* de dienst aan God. Wat doet dat wasbekken daar dan op die heilige grond tussen brandofferaltaar en de Woning? En het formaat ervan zal in de tabernakel nog meegevallen zijn, maar in de tempel later heet het de koperen of bronzen zee; een bekken gedragen door twaalf bronzen runderen met een inhoud van ca 60.000 liter water. Daar kijk je niet meer langsheen.

Ernstiger is: God zou zichzelf hiermee tegenspreken. In Exodus 40:6 bijvoorbeeld stelt de HERE God nadrukkelijk dat het brandoffer-altaar een plek moest krijgen 'voor het aanschijn van de ingang van de tent van de ontmoeting'. Zodat je dus vanuit de deur van de tent van de ontmoeting, vanuit het Heilige, vrij zicht hebt op het brandofferaltaar. Dat is logisch. Voor het aanschijn van God brengen de gelovigen daar hun offeranden. Dus hoe kan dan hier in Exodus 30 staan dat het wasbekken zijn plek heeft *tussen* de Woning en het altaar?? Hoe verklaar je dat?

Ik moest op internet naar Ontario surfen om het antwoord te vinden, in een Talmoedles door Rabbi Mendel Kaplan. Hij zegt: het wasvat stond er niet midden tussen in, maar in de *ruimte tussen* Woning en altaar. En waarachtig, op menige tekening van de plattegrond van de tempel zag ik dat toen wel: het wasbekken in die ruimte tussen Woning en altaar, maar helemaal aan de zuidkant, dus helemaal links, tegen de wand aan.

En nu ontstaat dan dus het volgende beeld. Voordat de priesters sowieso binnen de omheining kwamen, wasten zij zich, reinigden zij zich. Maar betekende dat dat ze dan zo maar door konden lopen om dienst te doen bij het altaar of in de het Heilige van de Woning? Nee, dan moesten ze eerst wat terzijde naar het wasbekken lopen, dat gevuld was met schoon zuiver water. Daaruit haalden zij dan met kleine bekkens water, en zittend op het koperen onderstel van het wasbekken wasten zij zich de handen en de voeten; 'maken zul je een bekken van koper, *met daarbij een onderstel van koper voor de wassing*'. Maar wat was dat dan voor wassing? Ze hadden zich toch al gereinigd? Ja, maar nu gaat het om de wijding. Het gaat niet om rein of onrein, maar om de spirituele

voorbereiding, om de toewijding aan de Eeuwige. Zij maken zich op om contact te maken met de Eeuwige, om namens Hem en voor Hem te handelen tot heil van het volk. En je loopt bij de Eeuwige niet zo maar even binnen. Denk even aan Mozes op de berg in Exodus 24. Ook nadat hij door God zelf is geroepen om tot Hem te komen, moet hij eerst nog zes dagen wachten! Je loopt niet even bij de Eeuwige in en uit. En dat geldt ook in tabernakel en tempel. Priester-zijn was, zo zegt een Joods commentaar met veel gevoel voor understatement, 'a risky job'. Wat heet 'riskant werkje'? Als je je niet goed voorbereidde kon je dat het leven kosten. En daar staan voorbeelden van te over in de Bijbel.

Een goede voorbereiding; daar draait soms alles om. Vergelijk het even met dingen in onze maatschappij. Denk je dat je, als je eenmaal langs de receptie bent van een bedrijf dat werkt aan nanotechnologie of dat onderzoek doet naar virussen, zo maar even door kunt lopen naar het laboratorium? Of denk je dat je zo maar kunt gaan diepzeeduiken? Denk je dat je zo maar bij radioactief materiaal kunt komen? Welnee, daar gaan instructies aan vooraf, daar komen technieken en training bij kijken, je moet speciale kleding aan. Dat kost soms heel veel tijd en inspanning. En je moet geklassificeerd zijn; anders heb je daar niets te zoeken. Maar als je die voorbereidingen niet in acht neemt, speel je met het leven van jezelf en dat van anderen.

Zo geldt dat zeker ook hier. Het gaat over de tent van de ontmoeting met JHWH. Het gaat over staan op heilige grond. Je passeert een grens tussen tijd en eeuwigheid, hemel en aarde. En het gaat over handelen, ingrijpen in deze wereld doordat je mensen zegent, vrijspreekt, Tora onderwijst. Als je niet wilt sterven zorg je nu eerst voor een degelijke voorbereiding.

Die voorbereiding is in dit geval vooral spiritueel. Je handelt zo meteen voor het aangezicht van en namens de Eeuwige in en voor de wereld. Hoe zorg je ervoor dat je dat waardig bent? Dat je daarin *transparant* bent, doorzichtig tot op God zelf? Als dienaar en symbool van Hem heerlijkheid en koninklijkheid uitstraalt? Hoe bereiden wij ons voor, op onze erediens, onze taken?

Dat vraagt reflectie, eerbied, toewijding van jezelf, met heel je hoofd en hart en leden. Waarom dan alleen maar handen en voeten wassen en wijden? Omdat je dan van 'top tot teen' gewijd bent. Je 'top' is immers niet je hoofd als priester, het zijn de toppen van je vingers als je je handen heft om te zegenen. Het hele ritueel dat voorafgaat om de eigenlijke dienst aan God te kunnen verrichten is een ritueel dat je van top tot teen in beslagneemt. Fysiek en psychisch. Je maakt je om zo te zeggen mooi – tov, in het Hebreeuws - voor God.

Ah, dat is het moment om u te herinneren aan wat Leon vorig jaar vertelde over de totstandkoming van het koperen wasvat. Waar kwam dat koper ook weer vandaan? Dat prachtige materiaal, dat in Egypte 3000 jaar v. Chr. al werd gesmolten en bewerkt en dat in pure vorm zo mooi kan spiegelen. Ik herinner u aan die midrasj:

Toen de Heilige Hij zij gezegend Mosje zei de misjkan te maken en iedereen zich haastte eraan bij te dragen, brachten de vrouwen hun koperen spiegels. Toen Mosje dat zag, werd hij kwaad: Hoe komen ze erbij hun spiegels te brengen! Symbolen van ijdelheid! Zei de Heilige Hij zij gezegend tot Mosje: Mosje, verwerp je die? Het is anders wel dank zij die spiegels dat in Egypte al die legerscharen op de been zijn gebracht. Neem ze van de vrouwen en maak daar een koperen wasvat van voor de priesters, opdat de priesters zich daaruit mogen heiligen. (Tanchoema Pekoedé 9)

En daarmee werd verwezen naar die andere midrasj die vertelt van de slavernij en dat de mannen op bevel van Farao niet bij hun vrouwen mochten slapen.

Maar dat de vrouwen aan het eind van de dag hun doodvermoeide mannen aan de Nijl te drinken en te eten gaven en zich mooi maakten in hun spiegels; zodat de begeerte van hun mannen werd opgewekt en Israel een groot volk werd.

Dank zij de spiegels.

(Tussen haakjes: als vrouw maak je je dus mooi voor je man; dus als je het huis *binnengaat*, niet als je het huis *uitgaat*. Het ene is toewijding aan je geliefde, het andere is indruk maken op buitenstaanders.)

En daarom zijn die spiegels Hem dus dierbaar, zegt de HERE God; vanwege de toewijding van de vrouwen aan Gods zaak. De Spaanse rabbijn Avraham Ibn Ezra noemt het feit dat de vrouwen deze koperen spiegels inleveren een overwinning van de geest op het lichaam. Zij dienden God doordat zij goede daden en toewijding aan God hoger stelden dan een aantrekkelijk uiterlijk. Het fysieke werd door deze vrouwen in dienst gesteld van het geestelijke.

En daarmee wordt, zegt menig Joods commentaar, dat spiegelende koperen wasvat nog iets anders. De priesters, zo hoorden we net in de midrasj, moesten zich 'daaruit heiligen'. Met andere woorden, het gaat niet slechts om uiterlijke reflectie, maar om innerlijke reflectie. Elke keer dat een koheen (priester) zijn handen en voeten wast en zich gespiegeld ziet in het wasvat, wordt hij geïnspireerd om niet alleen zijn uiterlijk te analyseren maar met name zijn innerlijk. En ook degenen die naar de koheen toekwamen om een offer te brengen dienden op die manier benaderd te worden.

Wie kwamen het meest in de Tempel? Mensen die op zoek waren naar verzoening, door het brengen van een schuld- of zondeoffer. Hoe licht zou een koheen het individu achter het zondeoffer niet kunnen veroordelen?! Eén van de belangrijkste lessen van de spiegels is dat mensen niet alleen dat zijn wat ze uiterlijk tonen. Zoals een koheen begrijpt dat het gezicht in de spiegel niet zijn hele persoonlijkheid is, zo kon hij ook zijn pelgrims niet benaderen door ze te beschouwen als louter overtreders. Wanneer de profeet beschrijft hoe de Masjiach de mensen zal benaderen en bekijken, benadrukt hij dat 'Hij niet zal oordelen naar het zicht van zijn ogen (Jesaja 11:3); geen oppervlakkig oordeel! Ik citeer: 'De geest van de HEER zal op Hem rusten. Hij ademt eerbied voor de HEER; zijn oordeel stoelt niet op uiterlijke schijn, noch grondt Hij zijn vonnis op geruchten. Over de zwakken velt Hij een rechtvaardig oordeel...'

En dat is precies wat ook de houding van de priesters in het heiligdom moet zijn. In eerbiedige toewijding nooit afgaan op de uiterlijke schijn, recht handelen, rechtvaardig oordelen. Een goede weerspiegeling zijn van God, doorzichtig zijn tot op God.

Zo houdt in de spiegels het wasbekken de herinnering vast aan de joodse vrouwen die geloofden in de toekomst van Gods volk terwijl zij zich mooi maakten voor hun mannen; én het wasbekken weerspiegelt en benadrukt dat een koheen eerst zichzelf 'mooi moet maken' voor God, eerst in eigen hart moet kijken, voordat hij de wereld en anderen gaat helpen.

Zo deed hij dienst bij het brandofferaltaar en waste voorafgaand aan elk offer zijn handen en voeten. Zo deed hij dienst in het heiligdom zelf en waste voorafgaand aan zijn binnengaan handen en voeten. Eenmaal daarbinnen (in het 'laboratorium') kon hij dan dienst doen bij tafel, reukofferaltaar of menora zonder zich tussendoor dan nog eens te wassen. Zo was hij rein kanaal voor en van God. Zo representeerde hij God op aarde en handelde voor en namens Hem; en zo representeerde hij de mensen bij God.

De tabernakel en de tempel bestaan al lang niet meer. De offers zijn vandaag de dag in het Jodendom vervangen door de gebeden. Maar luister naar deze

woorden uit de Joodse wereld: 'Zoals de kohanim hun handen wassen voor het begin van hun heilige dienst, zo wassen wij nog altijd onze handen aan het begin van iedere dag, omdat wij elke dag op deze aarde moeten beschouwen als een heilige dienst voor God en we onze handen dus ritueel moeten reinigen. Wij worden immers beschouwd als een koninkrijk van priesters en een heilige natie'. Nog altijd dus begint de gelovige Jood zijn dag door eerst de handen te wassen. Dat is geen kwestie van even de handen onder de kraan; dat gaat zorgvuldig met de al eeuwen geldende voorgeschreven handelingen, tijd en inspanning! Eerst de voorbereiding; om vervolgens ook deze nieuwe heilige dag koninklijk en priesterlijk voor God te kunnen leven tussen de mensen.

Sidra Ki Tissa blijkt dus het belang te benadrukken van een goede voorbereiding. Zonder voorbereiding heeft heel veel niet eens zin. Omdat je ongeconcentreerd je werk staat te doen. Omdat je niet gefocust bent. Dan doe je maar wat. Dan gaat het fout in het 'laboratorium'. Dan gaat het dus ook fout met de dag waarin wij van Godswege ons werk mogen doen; in kerk en maatschappij.

Je moet jezelf eerst 'mooi', tof, maken. Om transparant te zijn, om helder te zijn. Om het beeld van elk ander niet alleen op je netvlies te ontvangen, maar ook te kunnen spreken van hart tot hart. Niet oordelend. We hoorden de echo van de Sidra Ki Tissa in de woorden van Jezus. Eerst jezelf reinigen. Als je zelf met een balk in je oog loopt, hoe kun je dan de splinter bij de ander verwijderen? In het oordelen van een ander oordeel je jezelf. Hillel heeft gezegd: Oordeel uw naaste niet totdat je in zijn schoenen hebt gestaan. Jezus gaat nog een stap verder: Oordeel helemaal niet. Aanvaard veeleer. Wijd je toe, aan God en aan de ander. Spiegel je liever in het beeld van God waarnaar ieder mens geschapen is, een beeld dat je dus in ieder medemens tegemoet komt. Zoek het heil van ieder ander. Laat het oordeel aan God wiens ogen over de ganse aarde gaan. Paulus wil zo'n priester, zo'n liturg voor Christus zijn; elke dag die hem gegeven wordt. Romeinen 15:16 (NBV) – *'ik moet in volledige toewijding een dienaar van Christus zijn, geheiligd door de Heilige Geest'*. Hij roept ons op ook zulke liturgen te zijn.

Vorbereiding kost tijd. En gaat gepaard met de nodige handelingen en rituelen. Maar het is het helemaal waard. Om transparant tot op God te worden. Om onze hoge bestemming waar te maken. Dienaren van God in de wereldgeschiedenis. 'Vorm een heilige priesterschap om geestelijke offers te brengen', zo roept ook Petrus ons op.

Zodra wij water uit het bekken halen breken wij de waterspiegel, ontstaan golven; ons toegewijd handelen heeft effect op de geschiedenis. Het Woord van God heeft effect op de wereld. Wij kunnen alleen niet precies zeggen waar en hoe. De geschiedenis lijkt soms een woeste zee van krachten en tegenkrachten. Maar Openbaringen vertelt hoe voor God die wereld-geschiedenis doorzichtig is, transparant. En vóór de Troon een glazen zee, als van kristal. Hij weet... Zijn oordelen doorlopen de ganse aarde.

De theoloog Miskotte schrijft: 'en voor God is alles van die zee, die deinende zee der geschiedenis, glashelder. Hij ziet het tot op de bodem, die bewoond wordt ook door monsters, wier bestaan wij niet vermoeden, of wier zin wij niet verstaan. Maar voor Hem: kristalklaar. Alles komt precies uit, tot op een sterrenstelsel en tot op een kindertraan'.

In die wereld mogen ook wij liturgen voor Christus zijn, dragen wij de verantwoordelijkheid om in dat laboratorium van Hem een koninkrijk van priesters en heilige natie te zijn. Toegewijd. Transparant. Elke nieuwe dag.